

***Misiunea prin argument:
Jean-Luc Marion și apologia creștină***

Nicolae **TURCAN***

Abstract: *This paper discusses the Jean-Luc Marion's view on reason and faith, and on the necessity of the argument in contemporary apologetics. In Marion's opinion, the mission of a Christian intellectual in the postmodern world is to transform kerygma in arguments for the unbelievers. Exercising a postmetaphysical apologia, Marion's argumentation can be a model for the Christian mission today.*

Keywords: *reason and faith, Revelation, postmodernity, kerygma, apologetics, mission.*

Misiunea în postmodernitate

Misiunea astăzi înseamnă misiunea *în postmodernitate*, adică

---

* Doctorand, Universitatea 1 Decembrie 1918 din Alba Iulia; lector universitar dr., Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Cluj-Napoca, România.

a face să se audă chemarea iubirii lui Dumnezeu în urechile surde ale nihilismului contemporan. Fragmentarismul, diferența, refuzul tradiției, noua media, accesul fără precedent la cultură, toate acestea obligă pe misionarul creștin să exerseze propovăduirea credinței cu inteligență și cu argumente¹. Exercițiul apologetic își redobândește importanța într-o lume care nu mai crede în moștenirea Tradiției, ci doar în hermeneutici multiple, infinite, o lume pentru care forța argumentelor poate face diferența. Desigur, aceasta nu înseamnă depășirea *paradoxului în care argumentul însuși se află* și care trebuie semnalat: pe de o parte, sfârșitul metafizicii reduce statutul argumentului rațional la nivelul celui care îl rostește, transformându-l în argument subiectiv, cu pretenții limitate; pe de altă parte, nicio dezbatere, nici măcar aceea împotriva domniei rațiunii, nu poate renunța la argument, acesta devenind singurul care poate înclina balanța adevărului. Paradoxul argumentului arată că oricât de slabă s-ar dori gândirea astăzi, ea își exersează critica chiar la adresa rațiunii tari, metafizice, tot în termeni de argumente. Prin urmare, misiunea însăși trebuie să fie o misiune cu argumente, chiar dacă acest lucru nu poate fi absolutizat, de vreme ce nu reprezintă decât o parte a ei.

Cum arată apologia creștină în gândirea lui Jean-Luc Marion? Ce rol mai poate avea rațiunea astăzi pentru a susține credința? Acestea sunt întrebările care deschid orizontul discuției de față și la care vom încerca să răspundem.

Rațiune și credință

Marion susține indiscutabil revenirea lui Dumnezeu în discursul academic², fiind, prin aceasta, un apologet de ultimă

---

¹ Pentru o discuție mai amplă asupra postmodernismului și teologiei, vezi Nicolae Turcan, *Postmodernism și teologie apofatică. O apologie în fața gândirii slabe*, Florești, Cluj, Limes, 2014.

² Tamsin Jones, *A Genealogy of Marion's Philosophy of Religion: Apparent Darkness*, Indiana Series in the Philosophy of Religion, Bloomington & Indianapolis, Indiana University Press, 2011, p. 154.

generație. Situația rațională a lumii de astăzi, tributară nihilismului „pe care trebuie să-l suportăm”³, poate fi definită pornind de la criza postmodernă a fundamentelor⁴, criză ce afectează și modul în care înțelegem raționalitatea. Nihilismul devaluează toate valorile înalte ale metafizicii – fiind un fel de „formă negativă”⁵ a ei – și le aruncă în zădărnici⁶. Marion numește această situație „gradul zero al raționalității”, fiindcă potrivit lui Habermas, doar raționalitatea comunicațională, care se dobândește prin dezbateri și argument, prin negociere și contract, mai poate convinge⁷.

Chiar dacă acest model, care poate fi criticat el însuși ca totalitar, periclitează până la un punct gândirea creștină – care, nutrindu-se din Revelație, nu-și poate renega fundamentele –, nu e mai puțin adevărat că oferă în același timp și două avantaje: mai întâi, gândirea creștină este eliberată de orice totalitarism ideologic, deci liberă să vorbească în principiu, și, apoi, ea chiar trebuie s-o facă, fiind chemată să aducă argumente convingătoare, de vreme ce „credința nu este un strigăt”⁸, deși poate fi un martiriu⁹. Apelul la argument pentru a convinge ține

³ Jean-Luc Marion, *Le croire pour le voir: réflexions diverses sur la rationalité de la révélation et l'irrationalité de quelques croyants*, Communio, Paris, Éditions Parole et Silence, 2010, p. 35/34; trad. rom.: *Despre raționalitatea Revelației și iraționalitatea credincioșilor*, trad. de Maria-Cornelia Ică jr, Sibiu, Deisis, 2014. În continuare, pe tot parcursul acestui studiu, paginația din edițiile românești va fi redată după cea din edițiile franceze, separată printr-o bară oblică.

⁴ *Idem*, *Le croire pour le voir*, p. 32/31.

⁵ Mikkel B. Tin, *Saturated Phenomena: From Picture to Revelation in Jean-Luc Marion's Phenomenology*, în „Filozofia”, 65, nr. 9, 2010, p. 875.

⁶ Jean-Luc Marion, *Le phénomène érotique*, interviu de Laurence Devillairs, în „Études”, 399, nr. 11, 2003, pp. 483-494.

⁷ *Idem*, *La rigueur des choses. Entretiens avec Dan Arbib*, Flammarion, Paris, 2012, pp. 38/37-38.

⁸ *Ibidem*, p. 40.

⁹ Cele două dimensiuni pot fi gândite împreună, așa cum se întâmplă într-o ultimă definiție ortodoxă a apologeticii al cărei caracter este considerat „apologetic-mărturisitor”, Adrian Lemeni *et al.*, *Apologetica ortodoxă*, vol.

de esența teologiei înseși, de apologetică, obligând Biserica să facă mereu „un efort de gândire, de argumentare și de persuasiune”¹⁰, idee care invalidează opinia că Marion n-ar susține Revelația cu argumente ci, considerând-o doar un donat, ar căuta să găsească un loc pentru meditația teologică asupra propriilor semnificații¹¹. S-a obiectat, de asemenea, că, atâta timp cât Marion nu încearcă explicit și cu orice preț să convingă cititorul de adevărul Bisericii, apologetica lui rămâne implicită, nereușită și neconvingătoare¹², dar din cele deja spuse putem vedea că nu este așa.

Pentru Marion, importanța argumentului în credință rămâne capitală: „Fidelitatea față de o învățătură nu înseamnă, nici aici, nici în altă parte, faptul de a o repeta, ci de a o gândi – de a o discuta argumentativ”¹³. Argumentele credinței dezvăluie un nou tip de raționalitate, „mai puternică, [...] mai tainică și mai paradoxală (*plus puissante, [...] plus secrète et paradoxale*)”, care nu coincide cu cea speculativă a metafizicii, nici cu cea calculatorie a științelor, ci aparține iubirii (*charité*)¹⁴. Această apartenență se transformă într-o datorie: inteligența este necesară pentru a vorbi în fața potențialilor

---

1, Colecția Cursuri, Manuale și Compendii de Teologie Ortodoxă, București, Basilica, 2013, pp. 88-96. De asemenea, la fel se întâmplă cu dimensiunile rațională și spirituală în Dumitru Popescu, *Apologetica rațional-duhovnicească a Ortodoxiei*, Alexandria, Cartea ortodoxă, 2009.

¹⁰ Jean-Luc Marion, *La rigueur des choses. Entretiens avec Dan Arbib*, p. 48.

¹¹ Opinie exprimată de Knut Alfsvåg, „Postmodern epistemology and the mission of the church”, în „Mission Studies”, 28, January 1 2011, p. 63. Am putea concede că este adevărată doar în contextul fenomenologiei lui Marion, dar existența textelor sale, care ar putea fi considerate teologice, infirmă această poziție.

¹² Aceasta este părerea lui Tamsin Jones și chiar dacă poate fi aplicată pentru anumite părți ale operei lui Marion, în principal pentru cele de fenomenologie, ea nu este corectă dacă citim textele lui cu conținut teologic. Vezi Tamsin Jones, *A Genealogy of Marion's Philosophy of Religion*, p. 153.

¹³ Jean-Luc Marion, *La rigueur des choses. Entretiens avec Dan Arbib*, p. 51.

¹⁴ *Ibidem*, p. 36.

credincioși, fiind „o datorie a iubirii (*un devoir de charité*)”¹⁵.

Credința creștină nu cere o atitudine din care rațiunea să dispară, cu atât mai mult cu cât *Logos*-ul apare la începutul Evangheliei după Ioan, ceea ce arată că chiar atunci când rațiunea lumii este depășită, rațiunea crucii, deși paradoxală, nu reneagă *logos*-ul¹⁶. Conceptul poate da mărturie de inefabilul divin, după cum o arată exemplele Sf. Iustin Martirul și Filosoful și cel al Sf. Maxim Mărturisitorul, căruia i s-au tăiat limba și mâna pentru a nu mai vorbi și a nu mai scrie¹⁷. Odată ce Infinitul cel incompreensibil s-a întrupat, devenind trup asemenea nouă, om asemenea nouă, rațiunea finită îi poate servi drept expresie, fără a-l face să-și piardă incompreensibilitatea¹⁸.

Dezbaterile intelectuale nu pot fi purtate în manieră non-intelectuală, prin simplul recurs la *kerygma* apostolică și prin propovăduire, ci au nevoie de argumente, iar intelectualul botezat în Biserică trebuie să transforme *kerygma* în argumente¹⁹.

Cearta dintre rațiune și credință rămâne, după Marion, ideologică și incorectă, atâta timp cât întâlnim credințe implicate în raționalitatea științifică și rațiuni prezente în credința creștină²⁰. Mai mult decât atât, istoria dezvoltării creștinismului a arătat că, prin încrederea în raționalitatea lumii, încredere datorată unui Dumnezeu personal, creștinismul a contribuit la nașterea și dezvoltarea științelor²¹. Raționalitatea Revelației, deci a lui Dumnezeu, nu trebuie eliminată din creație, nici prin contradicție, în accese maniheiste, și nici în manieră gnostică, prin considerarea unei cunoașteri superioare

¹⁵ *Ibidem*, p. 52.

¹⁶ *Idem*, *Le croire pour le voir*, p. 18/14.

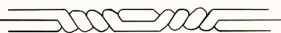
¹⁷ *Ibidem*, pp. 18-19/15.

¹⁸ *Idem*, *The Formal Reason for the Infinite*, în Graham Ward (ed.), „The Blackwell companion to postmodern theology”, trad. de A.J. Wickens, Oxford; Malden, MA, Blackwell Publishers, 2001, pp. 405-406.

¹⁹ *Idem*, *Le croire pour le voir*, p. 112/122.

²⁰ *Ibidem*, p. 17/13.

²¹ *Ibidem*, p. 20/17.

mântuitoare, inaccesibile în mod comun²². Rațiunea sa trebuie să adauge celorlalte rațiuni – științifice, poetice, politice, religioase, culturale – dimensiunea iubirii²³. Chiar dacă această rațiune nu coincide cu cea a metafizicii (considerată speculativă), nici cu cea a științei (rațiune calculatorie), raționalitatea iubirii este „mai puternică, dar mai tainică și paradoxală”²⁴.

Credința

Problema credinței iese în evidență ori de câte ori se pune întrebarea de ce credința noastră este atât de rea și de puțină. Un prim răspuns, întâlnit până la nivelul comun, este că ne scapă cunoașterea lucrurilor în care trebuie să credem, că ne lipsesc ideile clare și distincte care ne-ar putea da o știință pe baza căreia credința să fie edificată. Distingând între concepte și intuiție, adică între ceea ce gândim și ceea ce vedem, Marion arată că, de fapt, ne lipsesc nu conceptele, atât de bine și de rafinat elaborate de teologie pe parcursul a peste două mii de ani, cât nu suntem în posesia intuițiilor care ar putea să valideze anumite cunoștințe sau să invalideze altele. Știm destule despre Sfânta Treime, creație, existență, proprietăți ale lui Dumnezeu, la fel cum avem cunoștințe suficiente despre realitatea istorică a lui Hristos, moartea și învierea Sa etc. Dar nu avem manifestarea acestor cunoștințe, ne lipsește intuiția lor, de aceea credința vine să suplinească această lipsă și postulează adevărul lor²⁵.

Acest argument atât de răspândit – de la oamenii comuni până la filosofi și teologi – nu este adevărat, susține Marion, fiindcă el are structura unei blasfemii: el face din om decidentul ultim în privința existenței lui Dumnezeu, cu ajutorul rațiunii și al alegerii sale; de asemenea, este fals pentru că în aceste condiții Dumnezeu și Hristos se dovedesc fie

---

²² *Idem, La rigueur des choses. Entretiens avec Dan Arbib*, pp. 36-37.

²³ *Idem, Le croire pour le voir*, p. 25/22.

²⁴ *Ibidem*, p. 36/35.

²⁵ *Ibidem*, pp. 195/215-216.

„neputincioși” (*impuissants*), incapabili să manifeste Revelația pe care au promis-o, fie „judecători perversi” (*juges pervers*) care îl expun pe om necredinței tocmai prin ascunderea lor. Or, argumentează Marion, credința nu este dată pentru a acoperi o penurie a intuiției, ci pentru a-i arăta excesul în raport cu puținele noastre concepte²⁶.

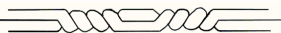
Exemplul este cel al episodului cu cei doi ucenici care, aflați pe drumul Emausului, îl întâlnesc pe Hristos, dar nu-L recunosc (Lc 24, 13-25). Lor nu le lipsește intuiția sensibilă a faptelor care se petrecuseră cu Hristos – minunile, judecata și moartea Sa –, numai că aceasta nu este de ajuns pentru a le oferi credința. Ei nu-L recunosc fiindcă fenomenul care tocmai se întâmplă este inconceptibil, depășește orice așteptare, Răstignitul stând de vorbă cu ei ca orice om viu, pentru că înviase. Un asemenea eveniment nu poate fi captat de niciunul dintre conceptele de care ei dispuneau, chiar după ce Îi văzuseră minunile lui Hristos, Îi ascultaseră cuvintele care anunțaseră patimile și Învierea, Îi văzuseră schimbarea la față și, în general, trăiseră în orizontul minunii care ar fi trebuit să justifice și această ultimă și mare minune a Învierii. Ei vor înțelege însă nu când Hristos le va interpreta Scripturile în locurile care se refereau la El, „ordonându-le conceptele”, ci când va binecuvânta și va frânge pâinea, oferindu-le un fenomen deplin, în care toate intuițiile se supun semnificațiilor lui Dumnezeu²⁷.

În concluzie, susține fenomenologul francez, faptul că nu credem fiindcă nu avem intuiții pe măsura conceptelor noastre nu este adevărat, ci lipsa credinței se datorează unei incapacități de a primi un fenomen saturat, ale cărui semnificații nu sunt ușor de sesizat.

În această argumentare a lui Marion în favoarea credinței drept singura capabilă să sesizeze preaplinul Revelației avem deja în lucru fenomenologia sa cu distincțiile dintre concept și intuiție și cu accentul pus pe saturația pe care intuiția o oferă în Revelația creștină. Fenomenologia oferă o bună paradigmă filosofică pentru teologie,

²⁶ *Ibidem*, p. 196/216.

²⁷ *Ibidem*, pp. 196-205/216-226.

având un rol apologetic.

Concluzionând, putem afirma că, deși filosofia și teologia rămân, pentru Marion, distincte în metode și intenție, filosofia contribuie prin argumentele pe care le angajează la întărirea unor poziții teologice, acționând în mod apologetic. Am putea afirma că avem de-a face cu o nouă apologetică filosofică, o apologetică postmetafizică: păstrând distincțiile și eminența teologiei, aceasta nu se sfiește să apeleze la aparatul conceptual pentru a apăra credința Bisericii. Discursul teologului trebuie să presupună Revelația, progresul în sfințenie și depășirea metafizicii prin apelul la rugăciune, viață eclezială și comuniune de iubire cu Sfânta Treime. Acestea nu anulează posibilitatea apologiei, ci dimpotrivă, o hrănesc, fiindcă rolul teologului este și acela de a transforma *kerigma* apostolică în argumente pentru cei care încă nu cred.

References:

1. Alfvåg, Knut, *Postmodern epistemology and the mission of the church*, în „Mission Studies”, 28, January 1 2011, pp. 54-70.
2. Jones, Tamsin, *A Genealogy of Marion's Philosophy of Religion: Apparent Darkness*, Indiana Series in the Philosophy of Religion, Bloomington & Indianapolis, Indiana University Press, 2011.
3. Lemeni, Adrian; Ionescu, Răzvan; Mihalache, Sorin; Ioja, Cristinel, *Apologetica ortodoxă*, vol. 1, Colecția Cursuri, Manuale și Compendii de Teologie Ortodoxă, București, Basilica, 2013.
4. Marion, Jean-Luc, *The Formal Reason for the Infinite*, în Graham Ward (ed.), „The Blackwell companion to postmodern theology”, traducere de A.J. Wickens, Oxford; Malden, MA, Blackwell Publishers, 2001, pp. 399-412.
5. *Idem*, *La rigueur des choses. Entretiens avec Dan Arbib*, Flammarion, Paris, 2012.
6. *Idem*, *Le croire pour le voir: réflexions diverses sur la rationalité de la révélation et l'irrationalité de quelques croyants*, Communio, Paris, Éditions Parole et Silence, 2010; trad. rom.: *Despre*

raționalitatea Revelației și iraționalitatea credincioșilor, traducere de Maria-Cornelia Ică jr, Sibiu, Deisis, 2014.

7. *Idem, Le phénomène érotique*, interviu de Laurence Devillairs, în „Études”, 399, nr. 11, 2003, pp. 483-494; trad. rom.: *Fenomenul erosului. Șase meditații*, prezentare de Ioan I. Ică jr, traducere de Maria Cornelia Ică jr, Sibiu, Deisis, 2004.
8. Popescu, Dumitru, *Apologetica rațional-duhovnicească a Ortodoxiei*, Alexandria, Cartea ortodoxă, 2009.
9. Tin, Mikkel B., *Saturated Phenomena: From Picture to Revelation in Jean-Luc Marion's Phenomenology*, în „Filozofia”, 65, nr. 9, 2010, pp. 860-876.
10. Turcan, Nicolae, *Postmodernism și teologie apofatică. O apologie în fața gândirii slabe*, Florești, Cluj, Limes, 2014.

